

Ålands
landskapsregering

Jämställd barnomsorg rapport 2016

En rapport av utvecklingen i barnomsorgen avseende genusmedvetet arbetssätt. Metoden har varit handledning samt processledning. Syftet är att öka kunskap om metoder samt spridning av erfarenheter.

*Ålands
landskapsregering*

1. BAKGRUND

Insatsen gällande jämställdhet i barnomsorgen är en del i verkställandet av ramprogrammet för den åländska jämställdhetspolitiken och jämställdhetsarbetet 2012-2015. Det programmet har utgått från EU:s strategi för jämställdhet 2012-2015, det nordiska jämställdhetspolitiska samarbetet "*Jämställdhet skapar ett hållbart samhälle 2011-2014*" samt flickors/kvinnors respektive pojkars/mäns livsvillkor och behov i det åländska samhället. Vikten av att genus- och jämställdhet betraktas som ett kunskapsområde betonas samtidigt som programmet beaktar kvantitativa och kvalitativa aspekter av jämställdhet. Genus- och jämställdhetsfrågor rör både flickor och pojkar, kvinnor och män varför jämställdhet inte ska ses enbart som en kvinnofråga. Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete resulterar i rättvisa, demokrati och vinster för det åländska samhället. Det kräver ett aktivt deltagande av alla medborgare, det vill säga flickor/pojkar och kvinnor/män.

Kunskap och kompetens kring genus och jämställdhet hos pedagoger och ansvariga är grunden för att praktisera en pedagogik som har genusmedvetenhet och jämställdhet som mål. Forskning och undersökningar har gång på gång visat att det finns ett skillnadsgörande mellan flickor och pojkar i förskolan, vilket resulterar i att könsmonster förstärks och olika villkor skapas. Orsaken kan vara både okunskap, men även en omedvetenhet om att, och hur, pedagogernas egna föreställningar påverkar deras förhållningssätt. Särskilt stor risk är om personalen inte regelbundet reflekterar, kritiskt granskar egna värderingar, förhållningssätt och föreställningar om traditionella könsmonster samt analyser om vilka konsekvenser detta får för barnen. Om varken kunskap eller reflektion finns så är risken stor att det pedagogiska arbetet utgår från personalens personliga uppfattningar istället för kunskap och beprövad erfarenhet. Det övergripande syftet har varit att belysa om barnen erbjuds en barnomsorg där flickor och pojkar får möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsmonster och könsroller. Då forskning och utredningar bland annat visar att det finns en risk att könsstereotypa föreställningar kan reproduceras och öka istället för att de synliggörs och ifrågasätts, om jämställdhetsuppdraget genomförs på ett omedvetet sätt har syftet varit att medvetandegöra pedagogerna.

Tre verksamheter inom barnomsorgen har fått handledning samt processledning under 2016 för att fördjupa sina kunskaper och utveckla arbetet. Innehållet i insatsen har fokuserat på:

- Teoretisk kunskap och exempel på beprövad erfarenhet
- Reflektion runt egna uppfattningar och hur de kan påverka pedagogrollen
- Metoder för reflektion
- Uppmuntran att agera genus- och normmedvetet + reflektera om (deras) jämställdhetsarbete mellan träffarna

Eftersom *projektformen* är en risk i jämställdhetsarbetet då det ej ger långsiktiga och hållbara effekter så har metoden varit integrerat jämställdhetsarbete. Mål har varit att koppla teori och forskningresultat till pedagogernas egna reflektioner och hur kunskapen på olika sätt kan

tillämpas i deras respektive verksamhet. För att skapa hållbarhet i arbetet ska jämställdhetsuppdraget vara tydligt och väldefinierat i verksamheten. Skolinspektionen i Sverige har identifierat att ett osystematiskt jämställdhetsarbete skapar en risk att stereotypa könsnormer och könsstrukturer förs vidare till barnen.

2. GENOMFÖRANDE

Detta är en rapport med beskrivning om hur utvecklingsarbetet på tre daghem gått tillväga under 2016, under handledning av genuspedagog Lisa Andersson Tengnér. Lisa Andersson Tengnér är utbildad genuspedagog som arbetat med att handleda, utbilda och föreläsa om genus- och normkritisk pedagogik sedan 2003 inom främst kommunala verksamheter, och i förskola samt skola i synnerhet.

Under våren 2016 var en inledande träff mellan handledaren och pedagoger samt föreståndare på Neptunus samt Blåkråkan. Efter sommaren tillkommer även Blåklockan. Alla träffar genomförs med respektive arbetsgrupp, förutom en då Neptunus och Blåkråkan ses tillsammans hos Neptunus för en gemensam träff och erfarenhetsutbyte.

Kunskapsgrund

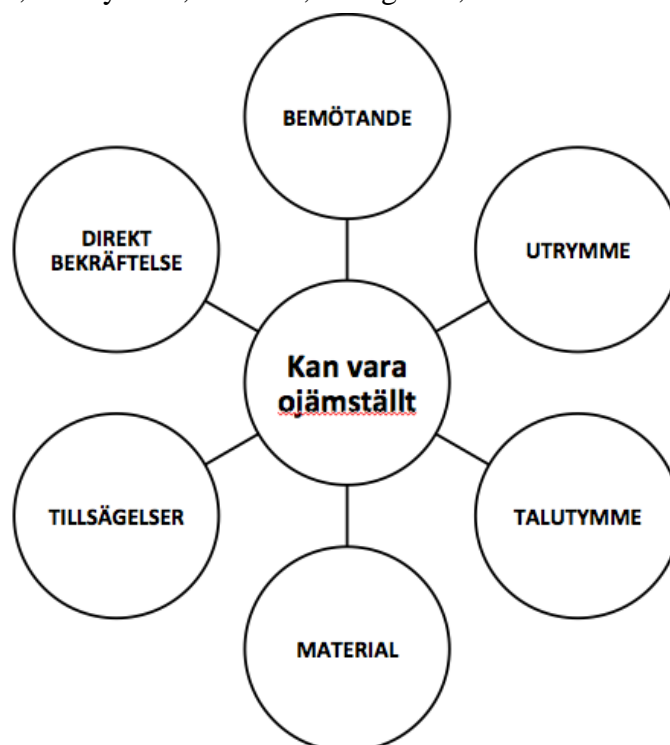
Barnomsorgen ska erbjuda alla barn, oavsett könstillhörighet, möjlighet att få pröva och utveckla sina förmågor och intressen utan begränsningar från stereotypa könsmonster och könsroller. Jämställdhetsarbetet har ett värde i sig utifrån barnomsorgens värdegrund och demokratiuppdrag, men det är också en viktig del i lärandeuppdraget. Forskningsfältet om förskolan, framför allt vad gäller kön och jämställdhet, har en lång tradition och har redovisats i olika forskningspublikationer och utredningar. Uppmärksamheten kring jämställdhet i förskolan stärktes också i samband med Delegationen för jämställdhet, som verkade i Sverige mellan åren 2003–2006, med uppgift att synliggöra, lyfta fram och utveckla just detta arbete i svenska förskolor. Förskolan har länge varit en könsintegrerad värld för barnen. Det finns en tradition av att både flickor och pojkar ska få ägna sig åt samma aktiviteter och att mycket av förskolans material kan förstås som relativt könsneutralt. Trots denna könsintegrering finns det forskning och rapporter som visar att flickor och pojkar möter olika villkor i barnomsorgen. Men jämställdhet handlar också om relationer mellan flickor och pojkar samt män och kvinnor och hur dessa relationer förhåller sig till makt. Det krävs bland annat ett genusperspektiv för att förstå hur jämställdhet uppstår, vilket för personal i barnomsorgen innebär att lyfta fram idéer och föreställningar som finns om de olika könen och granska dem ur ett maktperspektiv. Handledningen har som mål att utgå ifrån denna medvetenhet om genus och kön vid genomförande av aktiviteter, planering av miljö och material samt i samtal om sitt förhållningssätt. Grunden för förändring är gemensam syn hos pedagogerna om vad jämställdhet är (vad är det som ska uppnås) och kunskap om vad som hindrar jämställdhet idag (identifiering av problemet). Arbetet inleddes därmed att på olika sätt behandla relevanta begrepp, teori, exempel och reflektion i syfte att landa i, och rama in, vad utvecklingsarbetet runt jämställdhet har fokus på.

Deltagarna fick kunskaper om **definitioner** av jämställdhet, kvantitativ jämställdhet, kvalitativ aspekt av jämställdhet, jämlikhet, genus, könsroller, traditionella könsmonster samt genusordning utifrån hur de formuleras på hemsidan för Ålands Landskapsregering.

<http://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/jamstalldhet/jamstalldhet-begrepp-definitioner>

Vad är jämställd barnomsorg?

Alla arbetslag fick vid den första träffen *inventera* t vad jämställdhet i barnomsorgen kan handla om, utifrån frågan *Vad skulle kunna vara ojämnt i barnomsorgen?* Därefter diskuterade i termer att det handlar om reell jämställdhet, kvantitativ respektive kvalitativ jämställdhet samt att formulera jämställdhetsproblem utifrån köns relation till varandra, dvs. ett kön har mer/mindre än det andra. Det som identifierades av Blåkråkan var rubrikerna bemötande, utrymme, talutrymme, material, tillsägelser, direkt bekräftelse. *Se bild nedan:*

Rubriker efter Blåkråkans personal identifierat vad jämställdhet i barnomsorgen kan omfatta.

En del i arbetet för jämställd barnomsorg är att analysera vilka konsekvenser ett beslut, ett agerande, får för flickor respektive pojkar och se till att konsekvenserna är likvärdiga för båda könen. Ytterligare ett perspektiv är att bryta stereotypa föreställningar om kvinnor och män, flickor och pojkar.

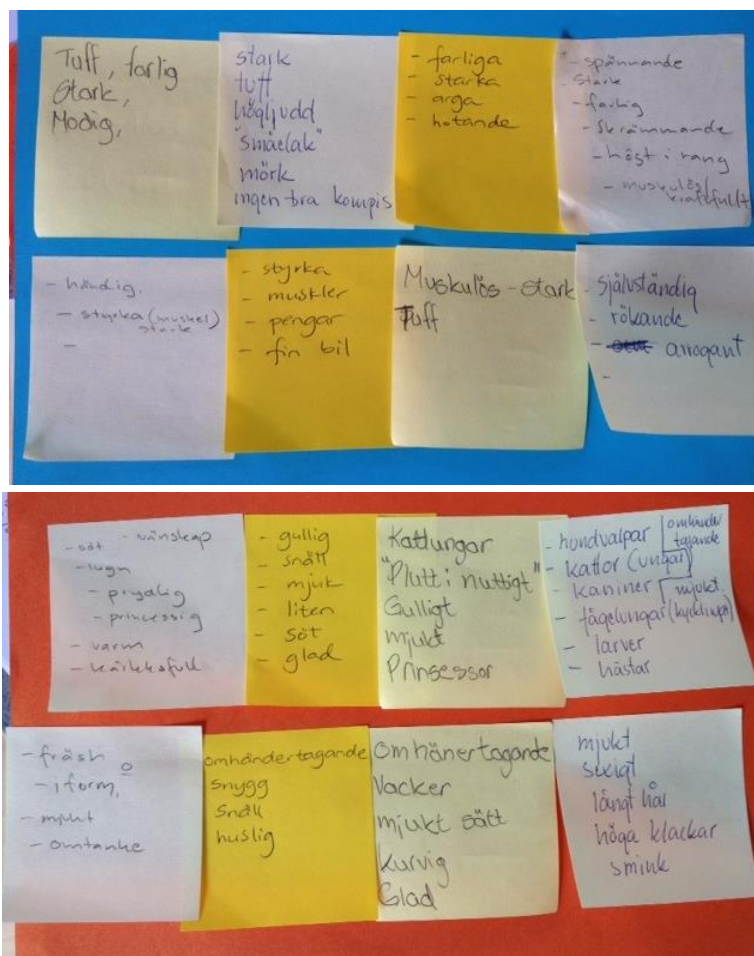
Vad är genusnormer?

Vilka förväntningar möter då barn idag om ”kvinnligt” och ”manligt”? Pedagogerna fick identifiera normerna utifrån den hypotetiska frågan: *Om du frågade 1000 personer på Åland om vad som är ”kvinnligt” respektive ”manligt”, så skulle resultatet bli:*

Manligt: fysisk styrka, mecka med bilar, jaga, ta plats, busa med barnen, fysisk aktiv, grov, muskulös

Kvinnligt: hålla kroppen snygg, hästar, dans, gymnastik, moderlig, följa mode, kroppsfixerad, kläder, mjuk, vänlig

Vi reflekterade även utifrån frågan om vilka djur som finns på de kläder som hänger på avdelningarna som är utmärkta för flickor respektive pojkar i affärer.

Resultat utifrån reflektioner om vad som anses feminint resp. maskulint.

Orden användes emellanåt under kommande träffar vid samtal om genusnormer pedagogerna uppmärksammat.

Reflektion

Frågor att ha med sig och som diskuterats utifrån olika bilder från leksaksreklam med mera: Vilka bilder möter barn? I analysen har även begreppen autonomi och intimitet tillförts för att tydligare koppla arbetet till identifikationsprocessen.

Hur påverkas ens/barnens val utifrån vad som förmedlas vara riktat till flickor respektive pojkar? Ett exempel vi diskuterar utifrån är artikeln "Tjejbok utan omslag blev killbok" ur tidningen "Uppdrag Jämställdhet" från SKL. http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/03/Uppdrag_jamstalldhet.pdf Artikeln handlar om bibliotekarier i Gävle som undersökte hur elever i årskurs fem påverkades av böckers omslag. Resultat var att de påverkades "Ju mer könsstereotyp förpackad, desto mer stereotypa kommentarer" samt att när de lyssnade på uppläsning av bok, som de tidigare klassat som riktad till flickor, klassade de boken som för både flickor och pojkar. Vi reflekterar över vad detta betyder i praktiken –

Könskodade företeelser, ”genusifierade” saker/aktiviteter, gör att barnen måste göra sig till ”normbrytare” – att välja ”fel”. I ett arbete där vi önskar att barn ska utvecklas och pröva på saker utan att begränsas av kön kan vi fundera på *hur* vi kan skapa en pedagogik för detta utan att samtidigt befästa två olika kön/genus. Hur blir företeelser könskodade? Hur kan förändra könskodade företeelser till att bli för alla?

Bilder

Verksamheten har granskat bilder där flickor, pojkar, kvinnor och män syns – vad lär sig barn (och vi själva) att koppla till femininitet respektive maskulinitet? Vad ser barnen att män och kvinnor gör? Vad är ”bättre” respektive ”sämre” bilder vi önskar att barnen ser (på dagis)?

I bildanalysen har det även skett en reflektion över synlighet och representation.

- bild med 1 person på bilden, till exempel kvinna som är polis
- bild med 2 personer av samma kön, till exempel män som visar vänskap och intimitet
- bild med 2 personer av olika kön, till exempel flicka och pojke gör något tillsammans
- bilder som är sällan förekommande, till exempel kvinna som professor – någon efterlyste på sociala medier då dennes dotter sagt att ”synd jag inte kan bli professor, det är ju bara män som är”.

Pedagogerna får ta ställning till nedanstående påståenden genom att stå på linje på golvet, dvs. en metod för att värdera/ta ställning. Graderingen är ”Håller helt med” till ”Håller inte alls med” (påståendet).

- *Vad barnen ser män och kvinnor göra har betydelse för deras uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt.*
- *På bilder på dagis är det bra om barnen ser flickor, pojkar, män och kvinnor göra icke-könstypiska saker*
- *Vid studiebesök är det bra om det är en person i minoritetskönet i yrket som berättar*

Neptunus är eniga i påståendena, vilket resulterar i att de uttrycker konsensus i: Vi som jobbar här är förebilder, kvinnor och män som jobbar här ska göra alla arbetsuppgifter, bilderna barnen ser på dagis ska vara icke-könsstereotypiska, vid studiebesök önskar vi att både man och kvinna möter barnen, eller en person av minoritetskönet i yrket, när vi erbjuder barnen att välja, ber vi inte dem att välja mellan två könstraditionella saker.

Detta går att sätta rubriker över, och är en början på formulerat normkritiskt förhållningssätt som inte vill förstärka stereotypa bilder av kön.

Pedagoger

1. Vi som jobbar här är förebilder.
2. Kvinnor och män som jobbar här ska göra alla arbetsuppgifter

Miljö, material, bilder

1. Bilderna barnen ser på dagis ska vara icke-könsstereotypiska

2. Vid studiebesök önskar vi att både man och kvinna möter barnen, eller en person av minoritetskönet i yrket

Bemötande

1. När vi erbjuder barnen att välja, ber vi inte dem att välja mellan två könstraditionella saker

Ord / bemötande

Färger och symboler kan vara starkt etablerade och därmed starkt könskodade - vi ser på bilder av leksaksreklam och reflekterar över vilka både tydliga och mer subtila normer som ”pojkgigt” och ”flickigt” fylls med.

En reflektionsövning är då pedagogerna får ta ställning till meningar, tilltal, som läses upp om de är av uppfattningen att tilltalet är oftast till flickor, pojkar eller lika ofta till båda. Pedagogerna får ta ställning till tilltal som exempelvis ”Var försiktig!”, ”Å, så söt”, ”Klättra inte för högt”, ”Vad stark du är”. Alla pedagoger varierar sina svar, vilket synliggör att de delar upplevelsen av att flickor och pojkar möter olika tilltal – sedan följde en vidare diskussion om hur och när detta sker. Kan både flickor och pojkar höra samma ord, fast vid olika tillfällen – och de alltså då fylls med olika innebörder runt femininitet och maskulinitet? Anette Hellman visar i sin forskning att ord/tilltal runt att vara ”stor” och ”bebis” används på olika sätt och innebörder till flickor respektive pojkar. Vi diskuterar även ålder som maktordning, hur ”du är väl ingen bebis” kan användas som styrning då ”bebis” värderas lägre och att vara ”stor” högre och eftersträvansvärt att visa. Tilltalen diskuteras tillsammans med begreppen autonomi – intimitet: Vilka budskap möter barnen hos oss?

Att färglägga för barnen på Neptunus:

Flicka med mantel håller en katt och Stålmannen gossar med kattunge.

Då Neptunus i handledningen valde att fokusera på miljö & material, reflekterar arbetslaget runt detta samt bilder och representation utifrån en text från ”Normkritiska metoder” om ”miljö och material”. Texten finns här: (<http://www.normkritiskpedagogik.se/414187076>)

NEPTUNUS: Miljö & Material

Neptunus vill fördjupa sig i miljö & material och arbetet inleddes att definiera vad som innefattas i miljö respektive material i barnomsorgen.

Material: Plastdjur, bilder, bilar, pussel, sagopåsar, spel, uteleksaker, cyklar, sandleksaker, sångkort, kaplastavar, byggsatser, böcker, dockor, dockhus, lego, duplo, pyssel, papper, färger, utklädningskläder, textilier, rollekar

Miljö: Inredning, yta, bilbana, temamaterial, namn, lekstugan, hemvrå, dockhus, dockkläder, möblering, placering, placering av lekaktiviteter, inredningsdetaljer & ”smyckning” av lokal
Orden sammanställdes och pedagogerna på Neptunus får individuellt skatta områdena utifrån fyra frågor. Genom att använda 10 pluppar (klistermärken) får de markera svaren i olika färger. Ju fler pluppar, desto högre värderat svar.

GUL: Pluppa de områden som du bedömer har **STORT inflytande/påverkan** på vilka bilder barn får av manligt och kvinnligt.

Resultat:

1. Böcker (9)
2. Lekstugan (7)
3. Rollekar (6), Bilder (6)

GRÖN: Pluppa de områden som du tänker är områden/ ställen där **ni lätt kan arbeta medvetet** för att motverka stereotyper av kön

1. Böcker (6), Bilder (6)
2. Färger (5)

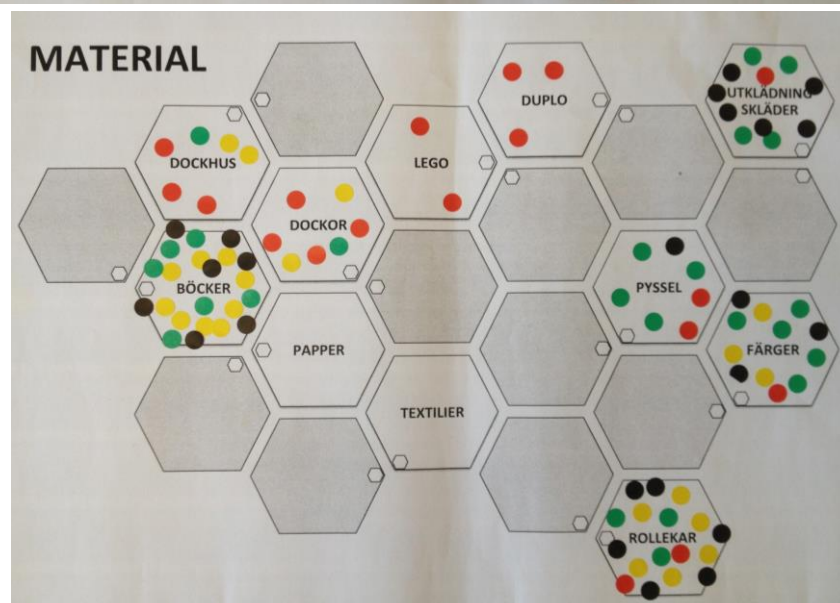
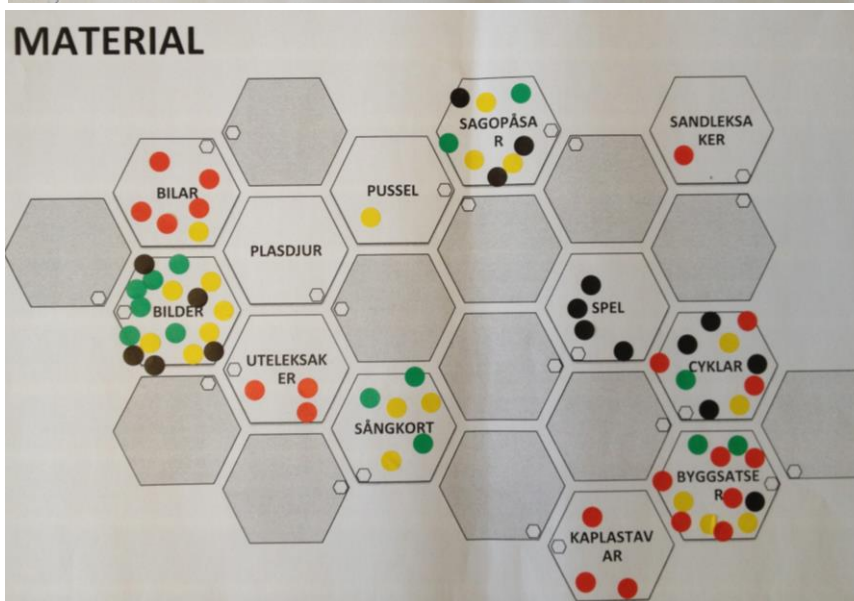
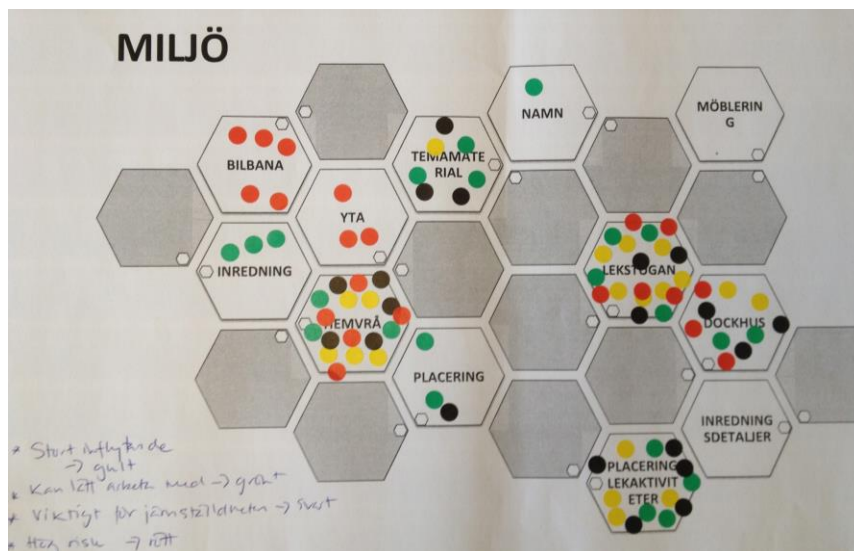
SVART: Pluppa de områden som du ser som **viktiga** för jämställdheten, dvs. makt, inflytande, delaktighet, utrymme mellan flickor och pojkar.

1. Böcker (7)
2. Utklädningskläder (6), Rollekar (6)

RÖD: Pluppa de områden som du bedömer **har HÖG RISK** för att skapa ojämställdhet och stereotyper av bilder/bemötande utifrån kön hos oss.

1. Byggsatser (6)
2. Hemvrån (5), Lekstugan (5)

Fotodokumentation nedan:

Nästa steg för pedagogerna på Neptunus är att använda resultaten: Hur ska detta arbeta ske? Vem? När? Enkel handlingsplan för detta ändamål erhålls.

BLÅKRÅKAN och BLÅKLOCKAN

Arbetet i dessa verksamheter fick en liknande inledning och utifrån att identifiera ”vad som kan vara ojämsställt” fortsätter pedagogerna på Blåkråkan och även på Blåklockan efter sin uppstart efter sommaren, med att fördjupa sig i normer och bemötande. En mängd exempel från forskning och andra förskolors jämställdhetsarbete används som reflektionsunderlag och pedagogerna fick handledning på analys ur jämställdhets- och normkritiskt perspektiv.

1. Hur ser det ut? (Vad händer i exemplet?)
2. Orsak? Konsekvens?
3. Idéer om vad göra? (att pedagogerna bestämmer sig för att göra något för att främja det de vill, utifrån analysen av vad som är problem samt vad som orsakar detta)

En viktig del är att alla pedagoger reflekterar kontinuerligt i vardagen, vilket Blåkråkan utvecklar en metod för: de samlar iakttagelser på lappar i personalrummet, som de sätter på respektive rubrik – *se bilder nedan*.

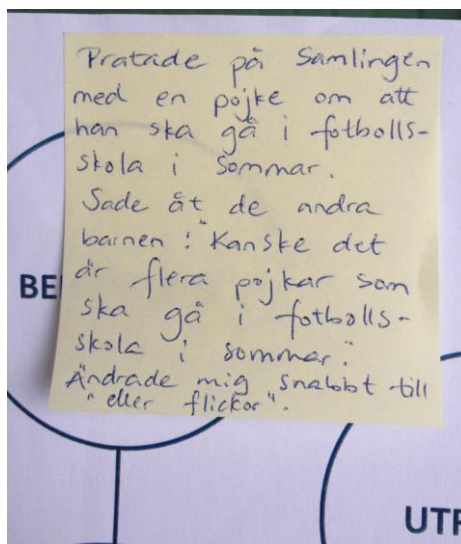
Dokumentation på Blåkråkan, iakttagelser dokumenteras kontinuerligt

3. EXEMPEL PÅ IAKTTAGELSER OCH GENUSMEDVETEN PEDAGOGIK

Nedan följer exempel i punktform som pedagoger berättat om, som de reflekterat över och/eller agerat i syfte att främja jämställdhet och utmana stereotypa bilder och föreställningar om femininitet och maskulinitet.

- Återkommande från en pedagog är reflektion över vilka sånger de sjunger. Vilka kön sjunger de om och att ”han” är överrepresenterat. I Björnen sover sjungs nu istället ”den”. På samma tema, manlig norm, har pedagogerna noterat att manliga namn ofta nämns före kvinnligt namn, som exempelvis Alfons & Milla och Lasse-Maja. Jag noterar att på tavlan på daghemmets tambur står det ”Idag har vi läst om Milla & Alfons” (istället för bokens titel ”Alfons och Milla”). Det finns en stor reflektion på samtliga daghem om vilka bilder barnen möter om kön/genus i böcker, bilder, sånger, berättelser etc.

- En pedagog berättar om hur hen ”stör” manlig norm/maskulinitet: När pojkarna lekte med riddarborgen med riddarfigurer så sa pedagogen: ”Där står Riddarinnan som vakt”. Pojkarna tittade konfunderat på pedagogen och sa ”det är en pojke”. Pedagog: -”Nä, det är väl en tjej, hon har ju bröst (det buktar utåt under rustningen”). Pojkarna tittar, och en pojke viskar till pedagogen: ”Vi leker att det är en kille”. Efter en stund går pedagogen förbi leken igen och då säger pojke ”-Det är en kille, för det är en orm på skölden”. Vi reflekterar över könskodade företeelser, som till exempel djur och hur de blir det. En orm ansågs som bevis för att riddaren var man. Vilka markörer finns på daghemmet? Samtidigt som pedagogen utmanar maskulinitet och manlig norm så gör pedagogen även det som man – alltså på en symbolisk nivå utmanar han en överordnad maktposition som han själv, tillsammans med pojkar och män, tillskrivs och inkluderas i. Samma pedagog ger exempel på gestaltande av utmanande av traditionellt könsmonster:
- Vid symaskinen på dagis: Manlig pedagog: ”Nu ska jag sätta mig och sy igen!” – Va, syr du”, säger barnen.
- Utifrån kunskapen om vad forskaren Christian Eidevald redovisar i sin avhandling ”Det finns inga tjejbestämmare” om att pojkar oftare får frågor som kan besvaras med ett ja/nej, och flickor öppnar frågor, noterar en pedagog (nr 1) att en annan pedagog (nr 2) reproducerar detta könsmonster. Pedagog 1 ber pedagog 2 börja ställa öppna frågor – detta är i en matsituation:
Situation med pojke:
- ”Vad vill du ha i ditt glas?”
Pojken nickar (van vid att få frågan om han vill ha dricka)
- ”Vad vill du ha att dricka?”, frågar pedagog 2 igen
Pojken vaknar till och sträcker på sig och tittar vad som står på bordet framför honom:
- ”Nypondricka tack!”
Vi reflekterar runt detta exempel och pedagog 1 säger att det viktiga är att pedagoger inte frågar ”Vill du ha vatten/dricka”, utan ställer frågan så att barnet får formulera sig och inte bara svara ja eller nej. I detta exempel kan vi även tala om en spridningseffekt av jämställdhetshandledningen, då ovanstående situation då pedagog 2 ändrade sitt sätt att ställa frågor vid matsituationen utspelade sig på en avdelning som inte deltog i handledningen (men där pedagog 1 befann sig).
- Exempel på (omedveten) förutfattad föreställning runt genus gav en pedagog exempel på då hen tilltalade hela barngruppen med frågan om det fanns killar som ville gå i fotbollsskola – men kommer på sig och lägger till ”flickor”. *Se bild.*

- Just detta att uppmärksamma, granska och problematisera vilka normer en själv och kollegor, som de enligt utsago inte gjorde innan, är ett tecken på att lyhördheten för genusnormer ökar. Att samtala med kollegor blir en metod i sig att etablera för det fortsatta kvalitetsarbetet med att utveckla genus- och normmedveten pedagogik.

Normkritik

Under träffarna talar vi framförallt om kön, men även om fler normer som riskerar begränsa barns villkor och reproducera stereotypa och generaliserande bilder av människor. Alla pedagoger får skriften "Normkritiska metoder" att läsa

<http://www.normkritiskpedagogik.se/414187076>, och samtalen kan handla om fler normer än om kön. Exempelvis familj/sexuell läggning, hudfärg, och även religion då pedagogerna kan koppla detta till en pågående diskussion i media (?) ang. julfirande i Ålands skolor och barnomsorg.

Fotot är taget på tavla som finns på alla tre daghem, där olika sätt att vara "familj" visas.

3. UTVÄRDERING

I slutet av den sista träffen fick samtliga pedagoger värdera ett antal påståenden, i syfte att värdera hur de upplevt utvecklingsarbetet. De har även fått besvara hur mycket de gjort för att utveckla jämställdhetsarbetet *mellan* träffarna.

Föreståndarna fick dessutom två ytterligare frågor att besvara. Nedan redovisas frågorna samt medeltalet för samtliga i parentes (x) som besvarat vilket nummer. Siffran 1 motsvarar ”inte alls”, siffran 5 ”mycket”.

1.Handledningen har varit lärorik

1 2 3 4(5) 5(13)

2.Handledningens innehåll har bidragit till att utveckla mitt sätt att arbeta för att bryta traditionella könsmonster och könsroller

1 2 3(1) 4(7) 5(10)

3. Jag har blivit mer medveten om vilka föreställningar/normer jag (och dagiset) förmedlar och hur vi arbeta normkritiskt/normmedvetet

1 2 3(1) 4(7) 5(10)

4. Jag har tillsammans med kollegor diskuterat eller gjort saker för att utveckla jämställdhetsarbetet *mellan* handledningsträffarna

1(inget) 2(2) 3(5) 4(9) 5(kontinuerligt)(2)

Till föreståndare:

Jag tycker att träffarna bidragit med relevant kunskap för att utveckla jämställdhetsarbetet på vårt dagis.

1 2 3 4(1) 5(2)

Jag tycker jag vet hur jag som föreståndare ska gå tillväga för att utveckla jämställdhet och normkritiskt arbete.

1 2 3 4(3) 5

4. SAMMANFATTNING

Jämställdhet är ett begrepp som handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Jämställdhet handlar således om maktförhållanden och relationer mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Det handlar också om kunskap om de strukturer som gör att män och kvinnor behandlas olika. Det krävs ett professionellt förhållningssätt som har sin bas i vetenskap och forskning för att kunna arbeta i enlighet med förskolans jämställdhetsuppdrag.

Jämställdhet är alltså ett kunskapsområde och brist på kunskap försvårar arbetet på så sätt att man inte upptäcker könsmönster. Kunskapen behövs för att veta vad man vill göra, vad man gör och varför?

Det som handledaren identifierat som framgångsfaktor är en allt större reflektion hos pedagogerna framför allt *före* de väljer ett pedagogiskt görande, som exempelvis val av böcker, bilder, material, möblering och inte minst ordval. Det finns en normmedvetenhet med mål att vidga normer runt genus för barnen.

I olika stor utsträckning har pedagogerna/arbetslagen kritiskt granskat sig själva och delgivit detta till varandra vid handledningstillfällena. Kunskaperna har ökat, och en hållbarhet skapas genom reflektionsunderstöd, utifrån uppsatta mål som fokuserar på ett område (och inte generella kunskaper). Kunskapsgrunden finns, nu behöver de omsättas i än större omfattning i praktisk handling. Detta stämmer väl överens med statliga slutsatser i Sverige gällande att:

- Huvudmän och förskolechefer behöver inkludera och tydliggöra förskolans jämställdhetsuppdrag i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Förskolechefer behöver ge personalen kompetensutveckling samt möjlighet till reflektion så att de på vetenskaplig grund och utifrån beprövad erfarenhet kan utveckla ett aktivt och systematiskt jämställdhetsarbete med utgångspunkt i läroplanens uppdrag.
- Personalen i förskolan behöver bli mer förtrogen med och gemensamt tolka jämställdhetsuppdraget i förskolans läroplan.
- Personalen i förskolan behöver i större utsträckning vägleda pojkar och flickor så att deras möjligheter att pröva olika miljöer och material breddas och varieras så att de får nya insikter utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Källa: Förskolans arbete med jämställdhet, Skolinspektionen rapportnr. 2015:6591

4. BEGREPP

<http://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/jamstallldhet/jamstallldhet-begrepp-definitioner>

Jämställdhet handlar om att på lika villkor ta tillvara flickors/kvinnors och pojkars/mäns resurser, kunskaper och erfarenheter och därmed även öka förutsättningarna för hållbar tillväxt och ett hållbart samhälle. Jämställdhet innebär att män och kvinnor har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom livets alla väsentliga områden. Det gäller makt och inflytande, ekonomiskt oberoende, företagande, arbete, arbetsvillkor, utbildning, fritid med mera. Jämställdhet är ett mål och kan definieras som att kvinnor och män skall ha samma makt och möjlighet att forma samhället och sina egna liv i ett samhälle fritt från könsrelaterat våld. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Kvantitativ jämställdhet innebär att kvinnor och män skall kunna delta i planering och beslutsfattande inom alla samhällssektorer. Kvinnor och män skall med andra ord ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattande.

Kvalitativ aspekt av jämställdhet En jämn representation av kvinnor och män är inte en garanti för att den reella makten fördelas jämnt mellan könen. Men det är en avgörande förutsättning för att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och att både kvinnor och män får möjlighet till makt och påverkan.

Jämlikhet avser alla människors lika värde oavsett till exempel kön, etnicitet, religion, sexuell läggning och social tillhörighet. Begreppet jämlikhet innefattar såväl individer som grupper. Jämlikhet hör ihop med mänskliga rättigheter och det demokratiska rättssystemet. Allmän och lika rösträtt kan ses som det viktigaste uttrycket för jämlikhet.

Genus är ett analytiskt begrepp som främst används inom vetenskap och forskning. Det betecknar socialt och kulturellt kön, det vill säga egenskaper och förmågor som vårt samhälle knyter till kvinnor respektive män. Det vi uppfattar som kvinnligt respektive manligt förändras och omskapas över tid. Genus handlar inte om det individuella subjektets könsidentitet utan om hur könsskillnader konstrueras och symboliseras, hur de präglar och uttrycks i till exempel relationer, institutioner, lagar, texter och bilder.

Könsroller Enligt könsrollsteorin är kön förknippat med en roll som man mer eller mindre lever med. Det kan t.ex. handla om att kvinnor tar ansvar för barn och hem medan män förtjänar familjens uppehälle, eller att flickor tycker om rosa och pojkar ljusblått. Könsrollerna uppfattas som stereotypa mallar vilka respektive kön mer eller mindre tvingas in i. Det är tillåtet för män att bejaka sina "kvinnliga" sidor, men det här blir problematiskt eftersom underförstått är t.ex. mjukhet och omtänksamhet inte en manlig egenskap.

Traditionella könsmonster förstärks då flickor och pojkar behandlas på olika sätt till följd av föreställningar om att flickor och pojkar är olika. Ett traditionellt könsmonster kan vara att flickor förväntas vara mera omhändertagande medan pojkar förväntas vara fysiskt aktiva.

Genusordning beskriver ett genussystem som är uppbyggt på två principer – särhållning (diko-tomi) och hierarki. Särhållning beskriver att män och kvinnor bland annat befinner sig på separata arbetsmarknader, att leksaker till flickor och pojkar skiljs åt m.m. Hierarki beskriver mäns överordning och kvinnors underordning. Mannen är norm, den neutrala människan och kvinnan är undantaget, det andra könet. På ett strukturellt plan finns en maktordning i samhället där kvinnor är underordnade män. Historiskt har juridiska, ekonomiska och sociala förutsättningar skapats av män för män. Dessa strukturer måste förändras för att jämställdhet ska kunna uppnås.

